

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 432. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063018672/facsimile.pdf> (tilgået 02. december 2021)

Anvendt udgave: Jærnet

Ophavsret Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen.](#)

- mand og digter, stammede fra en anset bjergmandslægt fra Dalarna. Hans digte blev udgivet samlet 1668 under titlen *Musa suehizianus*.
- 235 »*Åixå, åam vixå, lartisse*: »Han levede glad, så længe han levede, de ord, hvorover Georg Stiernhielm ønskede sin gravskrift udformet – *Guld af Jærn, Sang af Søg*, se Elberskrift, s. 369. – *den kænste Slange*: 1. Mos. 3,15. – *magnus magisterium*: »det store mesterværk», dvs. frembringelsen af »de vases sten» el. »den røde tinctur», der skulle kunne forvandle uædle metaller til guld. – *Thomas Morus' Utopia*: se nts. 170. Navnet på den opdigtede ø-øst heryder »interstedse»
- 236 *Pactolus*: i antikken guldførende flod i Lydien. – *Victor Rydberg*: (1828-1895), forfatter og kulturhistoriker; *Frøhyaren på Östergön* blev offentliggjort i *Göteborgs handels- och sjöfartstidning* 9.1.-26.5.1857, men forfatterens navn nævntes dog først i sidste afsnit. Romanen er et indlæg for politisk og religiøs frihed. – *Naturhistorikabinetet*: samling af (besynderlige) naturgenstande.
- 237 *Sophia Bræmser*: (1659-1730), forfatterinde og midtpunkt for en kreds af kunstnere. Fik pga. sin understregning af kvindens høje værdighed tilnavnet »Sappho» (jf. nts. 131)
- 238 *Peder Porse*: adelsmand, der var dømt som landflygtig fra Danmark, da han blev sat i forbindelse med mordet på Erik Gæpping. Opdagede if. overleveringen jernforekomsten i Porsberg.
- 239 *Leptit*: bjergart, der indeholder jernmalm. – *Huldrer*: overnaturligt kvindeligt væsen i skove og øde bjerge. – *Drageåakke*: dukke af alruneplantens rod, der if. folketroen kunne skaffe rigdom og lykke. – *Helgøandsørens Beslutning*: se nts. 231. – *Helleflint, Grønsten eller Dolomit*: bjergarter, der ofte forekommer sammen med malm.
- 240 *Samson*: Dom. 16,3.
- 241 *Zephyr*: egl. guden for forårsbeholderen, den milde vestenvind – *Boreas*: nordenvinden, nordenvindens barske gud. – *Fenris*: i nordisk mytologi en uhyre ulv, der ligger bundet, men slipper løs ved verdens undergang. – *Fimbul*: se nts. 205. – *Hvor er din Brød*: se nts. 132. – *kærede*: klagede, jamrede.
- 242 *Smørgåsbord*: smørebordsbord.
- 243 *Ille terrarum . . .*: »Denne (afsides) krog ler for mig fremfor alle andre i verden»
- 244 *»Frau Holdes*: eventyrskikkelse, der personificerer vinteren; desuden værner af huslige dyder. I germansk mytologi modtager hun de dodes sjæle og frigiver dem, der skal fødes, fra deres underjordiske opholdssted. – *Mosis guds Israels Folk at drukke*, se nts. 232. – *Nattstugvær*, særlig bygning med soveværelser, især gæsteværelser
- 245 *det franske Røvelsår*: den tid, hvor den franske revolution udviklede sig til et blodbad (enten aug-sept. 1792 el. sept. 1793-juli 1794). – *en Sansarlat*: yderliggende revolutionær i den franske revolution – *Saint Antoine*: kvarter i Paris; skueplads for adskillige revolutionære uroligheder. – *Jacques le Roux*: præst og revolutionær (1752-94), fra januar til september

- 1793 leder af de parisiske sans-culottes. – *Dauphinen*: arvingen til den franske trone; efter Ludvig XVI's henrettelse jan. 1793 udråbte royalisterne hans 8-årige søn Ludvig (1785-95) til konge. Drengens mystiske død inspirerede mange svundlere til at påberåbe sig retten til tronen. – *Jøsefs Fornål*: 1. Mos. 41,56-57.
- 246 *den hellige Jacobs lyfede Arme*: jf. s. 354. – *den hellige Morgenstund*, *bebuder af Profetere*: formodentlig let omskrivning af linje fra J.O. Wallins julesalm: *Var halsad, skone morgenstund* (1819).
- 247 *Barnebønderne*: i tysk folketro og eventyrtradition vogter Fraa Holde over brønde, hvor små børn opstår og heites af storken. – *Afkomst*: se n.t.s. 295.
- 248 *Nettelågs-Gardiner*: gardiner af fint, halvt gennemsligt stof.
- 250 *David's Ord til Goliath*: jf. 1. Sam. 17.
- 251 *Små fiekorne stå i døren*: sangleg.
- 253 *Hvådsåsing*: albino.
- 254 *Karoliner*: især om Karl XII's soldater. Som et knapt sidestykke til de skæbner, kapitlet opruller, kan nævnes en 'Karoliner' i ældre dansk digtning: Morten Vinge i St. St. Blichers *Brudstykker af en Landsbydøms Dagbog* (1824) – *Jacobs Stige*: 1. Mos. 28,12.
- 255 *sin egne Saft*: «Blat ist ein ganz besond'rer Saft» (Mephistos ord i Goethes *Faust*) – *santa scala*: scala santa; den trappe, som Jesus if. overleveringen steg op ad til Pålus' palads. Genopbygger i Rom, hvor valfærdende stiger op ad den på knæene. – *Tatariet*: området ved nedre Volga – *1/2 Li Tschang Tscheng*: Wan li Ch'ang Ch'eng, «den titusind shi («miles») lange mur», en kinesiske mur.
- 256 *Gråmunkeholmen*: ældre navn på Riddarholmen i Stockholm, hvor de svenske kongers gravkirke ligger. – *Polux*: Kæror og P. er to kraftfulde tvillinger i græsk mytologi. – *sjusarekungen*: Gustaf III (1746-92), svensk konge 1771-92. – *Folkeslaget ved Leipzig*: se n.t.s. 114.
- 257 *Subsidiekøppen*: i kraft af aftaler indgået 1805 og 1808 modtog Sverige engelske subsidier mod at kæmpe mod Napoleon. – *Fæse*: pubertæt. – *Gustafs befestede Kæser*: Gustaf III odelagde landets økonomi, dels ved krige, dels ved et kostbart hof. – *80 ternes Hungerår*: se n.t.s. 169. – *Trollhätte-Kanal*, fuldførtes 1793.
- 258 *Sigvildsbør*: øgruppe v. Åland – *Porte*: primitivt hus, især om finske skorstensløse huse.
- 259 *Apostase*, ophøjelse til gud.
- 263 *celedongrøn*: dyb grøn farve. – *magnum magisterium*: se n.t.s. 235.
- 264 *Friherre Jacob Svante*: formentlig Gustaf Jakob Svante Fleetwood (1816-1903), brugsdeponent på Silboda 1848-73. – *Trossnas Falt*: exercerplads for Värmlands regemente.
- 266 *«Goda gosse, gæstet tom* –»: se n.t.s. 163. – *Gustavionerne*: Kidde anvender ordet alment om Gustav III's og Gustav IV Adolf's tilhængere og soldater. – *Kanslierne*: se n.t.s. 254.
- 267 *Stridsheerne*: formodentlig om musikerfamilien Stridsberg. – *Stenbjønnen*: